ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 680 — Կ. ՊՈԼԻՍ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1899 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12–24 — 12 ՔԱՄԱԶԱՆ 1315, — 12 ԲԱՆ՝ ՄԱ՝ 1314 — Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 680

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

ՕՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱՅ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԹԻՒԶԱՆԴ ՔԷՋԵԱՆ

PUZANTION

Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire

Directeur - Propriétaire

PUZANT KÉTCHIAN

Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 – 25.

CONSTANTINOPLE

"ՕՍՄԱՆԻԵ"

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅՏԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Է.

Նուպար փաշային Եգիպտոսի անգլիացի պաշտօնէից հետ առաջին յարաբերութիւններն անախորժ եղան։ Անգլիացիք ասկից կ'վերագրէին Նուպար փաշային ստացած ֆրանսական կրթութեան։ Ի մասին կրթութեան, Նուպար փաշայի ուսմունքը նոյնքան ֆրանսական եղած էին որքան զուիցերական։ Լեզուի մասին, ինք ֆրանսերէնին նոյնքան տէր էր որքան անգլիերէնին։ Իրաւ է որ Եգիպտոսի դատական կազմակերպութեան նկատմամբ Նուպար փաշա բացարձակապէս ֆրանսական գաղափարներով առաջնորդուեցաւ։ Բայց նաեւ անուրանալի է որ օտար երկրի մը համար որ դատական նոր կազմակերպութիւն մը ի'ուզէ ունենալ, ֆրանսականն ամէնէն տպաւորականն և ամէնէն կատարեալն է, մինչ անգլիականը միայն Անգլիացիներուն կ'յարմարի։ Եթէ այսօր փնտռենք ժամանակիս էն ընդունելի, էն փորձառական Օրինագիրքը [Քօտ], Նարոլէոնեան Օրինագրքէն աւելի նորերն, աւելի յանձնարարելիները կան, որպէս իտալականն, և ինչ ինչ մասերով գերմանականը։ Բայց քառորդ դար առաջ, Նարոլէոնեան Օրինագիրքն իր նմանը չունէր բոլոր աշխարհի մէջ։

Նուպար փաշա անգլիացի պաշտօնեաներուն հետ խնդիրներ ունեցաւ, որովհետեւ, նախ, Եգիպտոսի վարչական ինքնօբէնութիւնը պահպանելու կողմն էր, և երկրորդ, որովհետեւ իր բոլոր կեանքն Եգիպտոսի բարեշրջութեան նուիրած, Եգիպտոսի մէջ ամենաարժէք պաշտօնները վարած, իր բախան, իր համբաւն այն երկրին մէջ չինած, բնական էր որ երեկուան անփորձ վարիչներուն վրայ վստահութիւն չունենար։

Երբ ֆրանքեւանգլիական երկակ հակակրի [Քոնդոմի] ժամանակ Նուպար միանգամայն վարչապետ և արտաքին ու դատական գործոց նախարար եղաւ, ուզեցաւ անգլիացի խորհրդական մը տալ իրեն. բայց Նուպար փաշա մերժեց, և այնքան հաստատօրէն որ Անգլիա ա'լ չպնդեց։ Ներքին գործոց նախարարութեան համար Մր. Ռիվիֆօրտ Լոյտ Անգլիացին խորհրդական կարգուած էր։ Նուպար փաշա դիտողութիւն կ'ընէր չարունակ, Ռիվիֆօրտ Լոյտ մտիկ չէր ըներ, երկուքը չատ չանցած իրարու հետ կռիւի բռնուեցան, և Նուպար այնպէս ըրաւ որ Անգլիացին վերջապէս հրաժարեցաւ։ Սթանթօփ պատմելով այս դէպքը, կ'ըսէ թէ «փորձը ցուցուց որ Անգլիացին չէր կրնար ճակատիլ ճարտարամիտ Հայուն դէմ, և հետեւապէս, Ռիվիֆօրտ Լոյտ պաշտօնանկ եղաւ։» Նուպար փաշա կռիւի բռնուեցաւ նաեւ Սըր Էտուար Վինսրնդի հետ, 27 տարեկան Անգլիացին, որ յետոյ մեծ մարդու մը ձեւեր առաւ երբ Օսմ. Պանքայի տնօրէն եղաւ։ Նուպար փաշա չէր կրնար ընդունիլ որ այս երեկուան երիտասարդն, որուն բոլոր հանրային կեանքն անգլիական արքունի պահակազօրաց շարքին մէջ անցած էր, կարող ըլլար Եգիպտոսի բովանդակ ելմտական վարչութիւնը կարգի դնել։ Այս վէճերէ Սըր Էտուար Վինսրնդ այնչափ քէն պահեց Եգիպտահայ պետական մարդուն դէմ որ երբ Կ. Պոլիս եկաւ, Հայերուն գէշ աչքով կ'նայէր, ինչպէս եւ գործով ալ ցուցուց, Հայ պաշտօնեաներուն տեղ Հրեաներ բերելով դնելով. զորս աւելի հզու, աւելի ճապուկ և աւելի խօսքի պատկող կ'գտնէր։ Հրեաներն արգէն ամէն կերպով ալ կ'ծառայէին իրեն, Վերջապէս, Նուպար փաշա կռիւի բռնուեցաւ նոյն ինքն Լորտ Քրոմըրի հետ։ Պայքարն երկար տեւեց։ Անգլիացիք այն պահուն չատ հակակիր էին Նուպար փաշայի, իսկ ինչ բոլոր դիտումներուն ի դերեւ հանելուն համար։ Հայց վերջապէս, Անգլիոյ բոլոր ազդեցութիւնը Լորտ Քրոմըրի կռնակն էր, և այս անգամ Նուպար փաշա հարկադրեցաւ հրաժարիլ, գործակից չըլլալու համար այնպիսի ոտնձգութիւններու որոց համամիտ չէր։

«Թէեւ բոլոր այս չրջան վշտալի խնդիրներով լի եղաւ, կ'ըսէ Սթանթօրթ, բայց անդարմանելի թշնամութիւն մը յառաջ չբերաւ Նուպար փաշայի և անգլիահեգիպտական պետական մարդոց միջեւ, որք միշտ մեծ յարգանք կ'տածէին Նուպար փաշայի կարողութեան և եգիպտական հայրենասիրութեան համար։»

Սըր Ալֆրէտ Միլները ալ, եգիպտոսի պատմութեան այս մասին վրայ խօսելով, կ'գրէ թէ «Ջ'նուպար փաշա ճանչող մէկը կարելի չէ որ զմայլեալ չհամակուի իր մեծ տաղանդին, իր խորունկ հմտութեանց, իր լիակատար զարգացման, իր ազատական ըմբռնումներուն, և իր փայլուն ու համոզիչ պերճախօսութեան համար։ Թեեւս երբեմն չափէն աւելի գաղափարական է Նուպար փաշա, և տրամադիր յափշտակուելու նոր գաղափարի մը, առանց զայն խորասուզելու համբերութիւնն ունենալու։ Բայց այս թերութիւն, որքան ալ ծանր համարուի, ներելի է այնպիսի երկրի մը մէջ ուր գաղափարները չեն յորդիր, չեն վխտար բոլորովին։ Եւ յետոյ, ո'չ ոք կարող էր տարակուսիլ թէ Նուպար փաշայի կէտ նպատակին եգիպտոսի բարիքն եղած էր միշտ։»

1888 ին իւնալէ ետքը, Նուպար փաշա անպաշտօն մնաց մինչեւ 1894։ Երկար ատեն Փարնաս բնակեցաւ։ Ընտանեկան դժբախտութիւնք, նա'մանաւանդ իր սիրական աղջկան՝ Զիպայի՝ մահն իրեն համար մեծ հարուածներ եղան։ Մերթ յուսահատաբար կ'ըսէր թէ իր հանգիստ կեանքը վերջացած էր այլ եւս։ Բայց մերթ կ'ոգեւորէր, երբ եգիպտոսի վրայ չահեկան լուր մը առնուր, կամ կարեւոր խնդիր մը ծագէր հոն։ Այն ատեն իր վարչապետի օրերը կ'յիշէր, և չէր ծածկեր վերջին անգամ մ'ալ իր հայրենիքին օգտակար ըլլալու բաղձանքը։ 1892 ին Ապպաս փաշա Կրոսեր յաջորդեց իր հօր Թեվֆիգ փաշայի, որուն հիւանդութիւնն ա'յնքան կարճ տեւած էր։ Ապպաս փաշա պատանի մ'էր տակաւին, և փորձառու խորհրդականի մը ծառայութիւնք կրնային օգտակար ըլլալ իրեն։ Նուպար փաշա վերստին կոչուեցաւ Վարչապետութեան, 1894 Ապրիլ ամսուն, յաջորդելով Րիազ փաշայի, եւ չարունակեց մինչեւ Նոյմ. 1895, երբ վերջնապէս հրաժեշտ տուաւ հանրային կեանքին, յաջորդաբար վեց Խեվի օրով ծառայելէ ետքը Նեղոսի ափերուն վրայ։ Մուսթաֆա Ֆէհմի փաշա յաջորդեց Նուպար փաշայի։ Բայց թէ' միայն, թէ միւսին համար, շաւիղն ա'յլ եւս գծուած էր։ Մեծ խընդիրները պակսեր էին։ Հիմա Ջըլանեան էր որ, Ռուսիոյ կողմէ այժ գտնելով, կ'մաքառէր Անգլիոյ դէմ, որուն անուղղակի կամ լռելեայն կ'օգնէին Գերմանիա, Աւստրիա և Իտալիա, կամ «Համակիր չէզոքութիւն» մը կ'պահէին։ Այս հակառակութիւնք տեւեցին և յանգեցան այն կէտին որ Նուպար փաշայի հաստատած միջազգային դատարանք Անգլիոյ դէմ վճռատուին, երբ Հաներային Պարտքին Սընտուկն 500,000 ոսկի յատկացուց Սուանեի այն վերջին արշաւանքին որ պիտի յանգէր Օմտուրմանի յաղթութեան։ Բայց այն յաղթութենէն ետքը, ներքին վէճերն այլ եւս մոռցուեցան, և տեղի կայ ենթադրելու որ մոռցուին նաեւ Նուպար փաշայի հականգլիական ապարդիւն պայքարները։

[Մնացեալը վաղը։]

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

[Կարգեր վրդ. Շահնազարեան. — Աաֆեվ պէյ Նուպար։ — Ներսես Վարժապետեան յեղինակ։ — Նուպար փաշա է Հասէյ։]

Արեւելքէն մեկնեցաւ՝ մոգերուն նման, Հանասանէն։ Ի՞նչ աստղ արդեօք տեսած էր երկինքը, Ան՛ր աստղը, զոր Գէօկի բացատրութեան. Ան՛ր, Տեսլական էակին իմման տեղն, ուր առաջին հայրապետն Հայոց՝ Մայր-Աթոռը բարձրացուցած էր տեսիլքէ մը յետոյ, կանչ առաւ Կարապետը, Կարապետ վարդապետը։ Գրոց ու կրօնից սուրբ ոգիները կ'չրջապատէին զան, որպէս թէ ինքն ըլլար՝ Շահնազարեան Էջմիածնոյ կաթողիկոսը։ Կ'աղօթէր, կը կարդար, կ'երկրպագէր ու կ'երկնահայեր. հողին ոյժն ու աստղերուն լոյսը կ'ընդունէր մարմնոյն ու հոգւոյն մէջ, գրքերուն իմաստն ու աղօթքներուն յափշտակութիւնը կ'այրէին կ'այլակերպէին զայն։ Ու Վաղարշապատէն կ'խոյանար իր միտքը՝ աչխարհէ աչխարհ կ'ընթանար մինչեւ՝ Մայրագոյն Արեւմուտք, ուր անհուն ժողովուրդ մը հսկայ իր հաստատութեանցը մէջ Ս. Գրոց խօսքերն է՛ կարծես՝ որ տարրացուցած արձանացուցած էր։ Այլ մշտարթուն մնամաստակ վարդապետին միտքն երկա՞ր երկա՞ր կ'կենար հո'ն տեղ, ուր Ջրոյ ամէնէ՛ն կապոյտ երեսն ամէնէն լուսաւէտ աչխարհներն իրարմէ կ'բաժնէ, Ասիան՝ հին քաղաքակրթութեան որբանն, ու Եւրոպան՝ նոր քաղաքակրթութեան որբան։ Հո'ն հաստատած էր Հայ ժողովրդեան մեծագոյն ու կարեւորագոյն գաղութը, և հո'ն էր որ ժողովրդեան լեզուն՝ նոր դարուն գաղափարային հոսանքներուն անցք կուտար, նոր ոգեւով ու նոր կոթողով կ'զարգանար հանապազօր։ Եւ օր մը առաւ իր հովուի ու պանդուխտի գաւազանն. իր հետէն գոցուեցան Ս. Լուսաւորչայ տաճարին դրունք, և իր առջև բացուեցան Ս. Սահակեանոյ տաճարին դռնակներն ի Հասգիւղ կ. Պոլսոյ։ Բեմն ելաւ. ներկայացուց Աստուածն որ կ'մարդանայ, և երբ կ'բացատրէր թէ մարդս ալ ի'նչպէս կ'աստուածանայ, աստուածապաշտ և ուսումնասիրաշունչ սուրբ մարդ մը՝ որ դասին մէջ կեցած էր՝ զգաց որ ոտքը գետնէն կ'կորի և վե՛ր վե՛ր կ'բարձրանայ։ Ու քարոզն առ վայր մի ընդհատեցաւ՝ քերովբէական ձայնի մը նման օդոց մէջէ հնչող բացագանչութիւնով մը. «Բերանդ պագնե՛մ, հա՛յր սուրբ։» Մկրտիչն էր որ զկնապետ այդ ձայնով կ'ծափողջունէր, Մկրտիչ Մոմճեան՝ զկարապետ վարդապետ Շահնազարեան։ Յորմէ հետէ կ'քարոզուի բանն Աստծոյ, քարոզ երբէք այդպիսի՝ ներգործութիւն չէ՛ր ըրած, հաւատացեալ մ'այդպիսի՝ խանդավառութիւն ու համբակութիւն չէ՛ր ազդած։ Շահնազարեան Հասգիւղն օծտեղ նաև «Պօլսոյ Աթէնք» գերազդրական պատուանունով, և՝ բուն Աթէնքէն անցնելով՝ Հոմերի հայրենակիցներուն մէջէն, յառաջ տարաւ ուղին—մինչև ուր Աստուածաչունչ գիրքը ծնունդ տուած էր Շէքսպիրին ու Մակնա-Շարդային, — հետևելով յաւէտ Անո՛ր աստղին։ Գրաբարեանները [բառն իր խոսքէն նշանակութեամբն առնելով], չէին նեղած Մերկրտիչ Մոմճեանին իր...ամաչրտութիւնն, և քարոզի՛չն՝ որ այդպիսի արտայայտութիւն մը կրցած էր հնարաւոր ընել՝ հաւածուած էր իրև բողոքական, սատանայ, և՝ Արդ ի՛նչ որ չը պիտի կրնար ընել հոս ի Պօլիս, Շահնազարեան հոն ձեռնարկեց անոր. տագանի բացաւ ու թերթ հրատարակեց։ Ու մտքի գործաւորը կամ գործատէրը, հասարակ ձեռքի գործաւորի մը սըրոցը վրայ էր։ Նուպար փաշան ա'լ նունդովը կ'բանականանար։ Հրեչտակային Ծովհաննէս Ծակոբեան, որ իր ատուերին պէս անհնարին կ'հետևէր մեծ վարդապետին, ի զուր կ'թախանձէր որ սենեկան ծախքը բանաւոր քանակի մը բարձրացնէ։ Մեծ վարդապետը կ'խնայէր, կ'խնայէր։ Ինչո՞ւ։

* * * Քառորդ դարէն աւելի առաջ, օր մը սեհակեր վարդապետ մը բեմին վրայ —Ս. Ստեփաննոսի եկեղեցիին— կ'հեծկլտար. «Տա՛ր տարի, Աստուա՛ծ իմ, տասը տարի դեռ ինծի պարգեւէի՛ր.» Կայս եղած էր վերջին զո՛ր մարդանքը ննջեցեալին» կ'հեկեկէր դամբանախօսն, որ աւելի պերճախօս չէր եղած ու չէզու, որպէսև Ս. Ստեփաննոսի տաճարին մէջ աւելի մեծագիտուռ ննջեցեալ չէր մտած ու չմտաւ։ «Հոգելոյս վարդապետը կ'մաղթէր դեռ տասը տարուան կեանք, որպէսզի ձեռնօքը հիմնէր այն ժառանգաւորաց վարժարանն, որուն հաստատմանն համար հսկար ասկի խնայած էր անհատական զրկումներով ...։» Անհնար կ'ըլլար խօսիլ քարոզիչ վարդապետին. հեծկլտանքը կ'արգիլէր զայն, կ'խեղդէր իր ձայնն։ Անգա՛մ մ'ալ Ս. տաճարը պիտի ընդունէր Մկրտիչ Մոմճեան՝ եթէ կենդանի ըլլար։ «Բերանդ պագնե՛մ, հա՛յր սուրբ, արցունքներդ ծծե՛մ։» Վա՛հ կարապետ վարդապետ։ Սակայն աւազելին արգահատելին մենք ենք, մե՛նք որ ձեր հիմնած դպրոցները քարուքանդ ըրինք, մե՛նք որ ձեր աքսոնութեանց ու զրկոզութեանց արդիւնքները չնչեցինք։

* * * Հասգիւղի քարոզիչն՝ այն օր՝ իր դամբանականին ձայնին ու չէշտերուն և իր բոլոր չարժուձիներուն մէջ որոշում մը կ'յայտներ՝ բազմերախտ հանգուցեալին գերազդն իդէր լրացընելու, Շահնազարեան վարժարանն հիմնելու։ Ինքը չունէր՝ սակայն՝ տակ։ Այլ ստակէ վեր բան մը չունէ՞ր մի թէ.—համ՛ըզ· իր սանը՝ Պէրպէրեանն արտասանեց առաջին անգամ այդ բառն, որ բովանդակ ազգին չբթանցը վրայ էր։ Նուպար փաշան ա'լ վարժապետականին հմայքը կրած էր։ ուստի և Նուպար փաշան բարոյապէս անկարող էր մերժել Հասգիւղի վեհապանծ քարոզչին։ Ու Նուպար փաշան գրեթէ նոյն յարգանքն ունէր Շահնազարեան կարապետ վարդապետի համար ինչ որ մեր Ս. Թարգմանչաց համար, որոնց գործն՝ աւելի զանազանութեամբ ու հմտութեամբ՝ չարունակած էր ընտիր ընտիր հրատարակութեանց մէջ։ Ու Նուպար փաշան, ինքը իր աչխատութեամբն հասած մարդ, իր հիմնադիրն ալ։ Այլ իր, այլ բովանդակ հիմնարկուաց կիրթ և պարկեշտ ոգին ի մեզ պիտի մնայ անչէջ, և իր՝ և իրենց վարձարանը բարոյապէս կանգուն պիտի մնայ յաւիտեան։

ԴՐՈՒԱՆԴ ԱՏՈՄ

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐՐ ՄԸ

Բարոյականութիւնն, ինչպէս նաև քաղաքակրթութիւնն, երբեմն կապուած են քիչ դիտուած պատճառանքրու։ Ինչպէս, ի հակառակին, հիւանդութիւնը, տարափոխիկ ախտերն ու մոլութիւնը կրնան բողբոջիլ և առաջ գալ անհնարապէս փոքր պատճառներէ զորս մանրադիտիկ քննութիւնը չի կրնար հաստատել, այնպէս ալ բարոյականութիւնը, քաղաքակրթութիւնն իրենց փոքրիկ պատճառներն ունին որք իսյս կուտան հարեւանցի քննութենէ մը։

Երբեք մտածե՞ր են մեր ընթերցողներէ շատեր թէ...կարի մեքենայի չափ պարզ, նոյն իսկ աննշան առարկայ մը ուէ ստահմանով բարոյականութեան և քաղաքակրթութեան նպաստամատոյց տարր մ'ըլլայ։ Բայց ա'յսպէս է։ Համոզուելու համար, աչքի առջեւ բերենք թէ ինչի՛ կ'ծառայէ կարի մեքենան ընտանիքի մէջ։ Նախ և առաջ, պաշկեչտ, աչխատասէր, հնարիւոց ընտանիքի՛ մը գործն է կարի մեքենան պէտքերուն համար, կամ չքաւորութեան, թշուառութեան. նաեւ մոլութեան դէմ ինքզինք պաշտպանելու, աչխատելով ուրիշներուն համար և պարկեշտ ճոպակ մը չհանելով։ Առաջին պարագային, այսինքն երբ մեքենան կ'գործածէ իր սեփական պէտքերուն համար, կ'հետեւի թէ բարեկարգ, կոկիկ ընտանիք մ'է այն, որ ինքն իրեն կ'բաւէ՝ զանհնարեան և բոլոր ընտանիքին կարի վերաբերեալ գործերուն մէջ, և գիտէ անտեսել թէ' ժամանակը, թէ դրամն, եւ բաւական ալ խնայասէր է՝ մեքենայ մը գնելու պէտք եղած դրամն աւելցնելով հայթայթելուն համար։ Արդ, տնտեսագիտութիւն, հետեւաբար զերծ է գէշ փորձանքներէն Զքաւորութեան, որ Մոլութեան և Ոճիրի գխաւոր պատճառներէն մին է։

Ուրեմն, համարձակ կրնանք ըսել թէ այն ընտանիքն ուր կարի մեքենայ մը կ'մտնէ, մոլութիւն, չքաւորութիւն և ոճիր գործ չունին հոն։ Այդ մեքենան աչխատութեան, խնայողութեան և ապագայի հոգածութեան անձնաւորումն է, և ատոնք են մեր ընկերային բարօրութեան հիմնական սկզբունքները։ Մեծ բարերախտութիւն մ'է ուրեմն որ այս մեքենայ ա'յնքան կատարելագործուած է այժմ, և ամէն ընտանիքի, ամէն արհեստաւորի դիւրամատչելի դարձած է։ կատարելագործուած է սա՛ խնդաստով որ հիմակ երկու կամ երեք անգամ աւելի գործ կ'արտադրէ քան հին մեքենաներն, և կան հիմա թէ' կին և թէ այր մանաւանդ պաշտօնեաներ, որք ամէն գնողի ձրիաբար կ'սովրեցնեն գործածելու կերպը։ Այս նոր մեքենայով ժամանակի մեծ խնայողութիւն կ'ըլլայ, աւելի խնամեալ աչխատութիւն մը հայթայթելով հանդերձ, և դիւրամատչելի է, որովհետև Մ. Նայոլինկըր զայն ապահով ծախելու աքանչելի գաղափարն ունեցած է, վճարումները պատմանաժամերու [թագսիթներու] բաժնելով, գրեթէ փոքր կատարակներու վերածելով, զոր գնորդը դիւրաւ կրնայ չահիլ մէկ կողմէ և վճարել, նոյն իսկ ամէնէն աղքատը։ Ուրեմն ենք լսելով որ պատասխանը և հնարագէտ բաղում հայ բնտանիքներ ի կ. Պոլիս և ի գաւառս արդէն ձեռք ձգած են այս մեքենան, և Սինկըր Ընկերութիւնը չնորհակալութեամբ գնահատած է հայ ընտանեաց և արհեստաւորաց պատասխանութիւնն, որք կէտ առ կէտ կ'կատարեն իրենց յանձնառութիւնները։ Աւելորդ կ'սպասենք հաստատել այս ընկերութեան վրայ, որ ամբողջ աչխարհի մէջ ամէնէն գօրաւորն է կարի մեքենայ արտադրելու մասին, և ամէն տարի կ'վաճառէ մէկ միլիոն հատ մեքենայ, օրական աչխատութիւն հայթայթելով գրեթէ 25,000 գործաւորի, իր Նիւ-Եորքի և Գլազկոյի գործարաններուն մէջ։ Մեզ համար կարեւորն է ամէն հայ ընտանիքի մտքին մէջ դրոշմել այս մեքենային բարիքար գործողութեան գաղափարը՝ մեր երկրին թէ' առանին տնտեսութեան և թէ ընկերային տընտեսութեան մէջ։

ՍՏԵՓԱՆ ՈՍԿԱՆ

Գրական եւ էրիական ֆոթիւը

Շատ խօսուեցաւ այս օրերս հրապարակագիր Սահակ Ոսկանի վրայ, իբր թէ՝ Ոսկան քէն պահած, սրդոհած ըլլայ Ազգին դէմ։ Սահակ Ոսկան ա'չ սրդողելու իրաւունք ունի ոչ քէն պահելու Ազգին դէմ։ Ինչն իսկ պատճառ եղած է իր այս վիճակին։ Մեր մէջ ո'ր գրողը այնքան համակրութիւն, ձեռնտուութիւն գտած է։ Իր երիտասարդական տարիքին մէջ Սիւնեաց ընկերութեան ծախքով 1848 ին Բարիզ Սէնթ Պարպի բարձր վարժարանը դ'դրկուի։ Անոր կատարեալ ուսում մը տրուելու համար հանգանակութիւն կ'ըլլայ Մեքենցի կողմէ։ Բարիզի մէջ հրատարակած «Արեւելք» և «Արեւմուտք»ները չնորհիւ Իպմիրցի մեծատուններու կ'հրատարակուէին, քանի որ Ռուսիոյ Զելեպի, Սապրիելեան, Ազազարեան և չատեր տարեկան գումարներ տահմանած էին իրենց ինչպէս և Ազգին սիրական Ոսկանին։ Բայց Ստեփան Ոսկան նոյն իսկ ժամանակ առ ժամանակ իր բարերարները դրուատելու տեղ անոնց դէմ գործածեց իր գրիչը, խոցելով անոնց արտերը։ [*]

1864ի տարիներ Իզմիր կուգայ իր հայրենիքն, ուր նմանը չտեսնուած ընդունելութիւն մը կ'ընեն Ս. Մեսրոպեան վարժարանին տեսչութիւնը յանձնելով. և Մեսրոպեան վարժարանի տարեգրութենց մէջ առաջին և թերեւս վերջինն ըլլալով, տասանոսկի աւանդողակ կ'յատկացուի իրեն, և այնպիսի տուն մը երբ Ագգ. արկղին վիճակը ուժացած, չէր կրնար դատատուներու ամսականները վճարել. բայց այդ վիճակին մէջ իսկ երբ 200—300 զրչ. ընտանիքի տէր պատուելիներու ամսականները վճարելու մասին «հինայ դրամ չկայ, աւելի վերջը» կ'ըսէր. անդին Ստեփան Ոսկան տասագլխուն կ'տանար իր քառտուն ոսկիները. այս այսպէս կ'չարունակուի երկու տարի։ Եւ գիտէ՞ք այդ երկու տարուան չրջանին մէջ Պ. Ոսկան մի միայն փրաներէն կ'աւանդէր, չարա-

[*].—Այս դիտողութիւնն անիրաւ է։ Հրապարակագրի մը նեղութեան օրերու մէջ ատացած դրամական մէկ օգնութիւնը միթէ պատճա՞ռ ըլլալու է ապագային մէջ իր դատողութեան պատասխանութիւնը կապարելու։ Անձնապես Ոսկանին բարիք ընդունող իրաւ հրապարակային մարդիկ կրնայ քննադատելի գործեր ունենալ, և այն ատեն Ոսկան, կամ անոր կապրիճան մէջ գտնուող ա՛և իսկ մէկը, միթէ պէ՞տք էր լռէր, իր անձնական երախտապարտութեան ի չիրատակ։ Եթէ այս կարծիք ճիշտ ըլլար, կ'հետեւէր թէ գրողի մը նեղութեան օրերուն մէջ եղած ո և է դրամական նպաստ կաշա՞ռք մ'է որ կ'տրուի անոր, կապատելու համար անոր գրելու ազատութիւնն, և ո՛չ թէ բարեսիրական օգնութիւն մ'է որ կ'ընայ տաղանդաւոր և խոստմնալից ազգայնոյ մը։ [Ծ. ԽՄԲ.]

ԺԱՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՂԵՑԻ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Հայկական հասարակության վաղեցի քահանայի հուշարձանի բացումը տեղի կունենա Կիրակի, մայիսի 14-ին, ժամը 3-ին։ Հուշարձանը կանգնեցվել է Ս. Խաչ եկեղեցու բակում։

Հուշարձանի բացմանը կմասնակցեն Հայկական հասարակության ներկայացուցիչները, հոգևորականությունը, ինչպես նաև հանրության լայն շրջանակներ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՏԻՊԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայկական հասարակության վարչատիպի հանդիսավոր մասնակցությունը տեղի կունենա Կիրակի, մայիսի 14-ին, ժամը 10-ին։ Հավաքը՝ Ս. Խաչ եկեղեցու բակում։

Հանդիսավոր մասնակցությունից հետո կազմակերպվելիք ճաշկերույթի մասին տեղեկությունները հետագայում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՏԻՊԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայկական հասարակության վարչատիպի հանդիսավոր մասնակցությունը տեղի կունենա Կիրակի, մայիսի 14-ին, ժամը 10-ին։ Հավաքը՝ Ս. Խաչ եկեղեցու բակում։

Հանդիսավոր մասնակցությունից հետո կազմակերպվելիք ճաշկերույթի մասին տեղեկությունները հետագայում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՏԻՊԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայկական հասարակության վարչատիպի հանդիսավոր մասնակցությունը տեղի կունենա Կիրակի, մայիսի 14-ին, ժամը 10-ին։ Հավաքը՝ Ս. Խաչ եկեղեցու բակում։

Հանդիսավոր մասնակցությունից հետո կազմակերպվելիք ճաշկերույթի մասին տեղեկությունները հետագայում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՏԻՊԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայկական հասարակության վարչատիպի հանդիսավոր մասնակցությունը տեղի կունենա Կիրակի, մայիսի 14-ին, ժամը 10-ին։ Հավաքը՝ Ս. Խաչ եկեղեցու բակում։

Հանդիսավոր մասնակցությունից հետո կազմակերպվելիք ճաշկերույթի մասին տեղեկությունները հետագայում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՏԻՊԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայկական հասարակության վարչատիպի հանդիսավոր մասնակցությունը տեղի կունենա Կիրակի, մայիսի 14-ին, ժամը 10-ին։ Հավաքը՝ Ս. Խաչ եկեղեցու բակում։

Հանդիսավոր մասնակցությունից հետո կազմակերպվելիք ճաշկերույթի մասին տեղեկությունները հետագայում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄ

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԻ ՊԱՇՏՈՆԻՑ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԻ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրի համաձայն Ա. Մարտիրոսյանին Հայկական ՍՍՀ արդարադատության վաստակավոր աշխատավորի պաշտոնից ազատել և Հայկական ՍՍՀ արդարադատության նախարարի պաշտոնում նշանակել Ա. Ա. Ղազարյանին։

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության նախագահ Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության քարտուղար Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Երևան, 23 օգոստոսի, 1952 թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԻՑ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԻ ՊԱՇՏՈՆԻ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրի համաձայն Ա. Ա. Ղազարյանին Հայկական ՍՍՀ արդարադատության նախարարի պաշտոնից ազատել և Հայկական ՍՍՀ արդարադատության վաստակավոր աշխատավորի պաշտոնում նշանակել Ա. Մարտիրոսյանին։

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության նախագահ Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության քարտուղար Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Երևան, 23 օգոստոսի, 1952 թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԻՑ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԻ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության հրամանագրի համաձայն Ա. Ա. Ղազարյանին Հայկական ՍՍՀ արդարադատության նախարարի պաշտոնից ազատել և Հայկական ՍՍՀ արդարադատության նախարար

ՆԱՀԱՊԱՏԱԿ

ՄԱՍՆ

ՊՈՂՈՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՂԱՓԱՆՑԻԱՆԻ

ՆԱՀԱՊԱՏԱԿԸ ՄԱՀՈՒՆ ԱՌԱՋ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1932-ԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ «ՄԱՐԶՊԵՏԱՐԱՆ»

ԵՐԵՒԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ

Հրատ. № 1932 — Պատ. № 1932 — Տպ. 1,314,000 տառ. — Ստորագրված է տպագրության 1932 թ. Նոյեմբերի 15-ին — Թուղթ 1847 թղթ. չափ — Տպագրական 280,600,000 — Ծալած 833 միլիոն թղթանշան — Պատվեր № 1932 — Գինը 1 ռուբլի 30 կոպեկ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ «ՄԱՐԶՊԵՏԱՐԱՆ»

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ձեռնարկ ամէն տեսակ տպագրական աշխատանքներ կատարելու համար

Հասցէ՝ Երեւան, Կիրովի փող. № 5

Հեռաձայն № 24-10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նահապետական ամուսնութիւն — Պ. Պարոնեան 3

Ամուսնութիւն — Ա. Շահնազարեան 26

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 30

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 70

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 90

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 130

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 150

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 170

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 190

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան 210

Ամուսնութեան առաջին տարին — Ա. Ղազարեան .....